

RENÀIXER DEL FANG

Testimonis narratius de la tragèdia al País Valencià

Pasqual Alapont, Xavier Aliaga,
Manuel Baixauli, Vicent Borràs,
Vicent Baydal, Núria Cadenes,
Esperança Camps, Paco Cerdà, Ricard Chulià,
Mercè Climent, Martí Domínguez,
Zahia Guidoum, Víctor Maceda,
Gemma Pasqual i Ferran Torrent.
Pròleg de Joan Carles Girbés.

arallibres

TAULA

Pròleg - Que la solidaritat ho inunde tot

Joan Carles Girbés, 9

20 hores i 11 minuts

Núria Cadenes, 21

No «és memòria» de tantes inundacions?

Vicent Baydal, 33

Tinc la necessitat d'embrutar-me

Pasqual Alapont, 55

Escriure el fang

Esperança Camps, 71

Sols el poble salva el poble?

Martí Domínguez, 81

Una altra volta de rosca

Vicent Borràs, 93

Destrucció a Benicorlí

Víctor Maceda conversa amb Ferran Torrent, 109

Només us caldrà un tros de terra

Mercè Climent, 125

Ulls (un conte)

Manuel Baixauli, 139

Fang i fetge: dietari d'una tragèdia

Xavier Aliaga, 145

Les dones de la DANA: sororitat en temps de fang

Gemma Pasqual, 165

Empoderar el poble per reconstruir el país

Zahia Guidoum i Ricard Chulià, 181

Cançó de bressol

Paco Cerdà, 209

Solidaritat, també, amb les editorials afectades, 215

PRÒLEG

Que la solidaritat ho inunde tot

JOAN CARLES GIRBÉS

A Carcaixent, on vaig nèixer, tenim una relació traumàtica amb l'aigua. El Xúquer, que marca el límit del terme municipal pel nord, ens ha condicionat l'existència, per a bé i per a mal. Hi convivim «entre besos i bufetades», com afirmava Blasco Ibáñez a *Entre naranjos*. Del seu cabal en vam extraure la riquesa que semblà l'esplendor a principis del segle passat gràcies al conreu i exportació arreu del món de taronges exquisides (encara ho són, fruit dels camps que hi subsisteixen!). Però les crescudes descontrolades han marcat també els moments de màxima desgràcia de la nostra història. L'any 1982, el trencament del pantà de Tous —situat a trenta quilòmetres del nucli urbà— va sumar una onada gegantesca al desbordament del riu i ho va arrasar tot al seu pas, la comarca sencera. Fins a cinc metres d'aigua, vam tenir durant hores inacabables en alguns punts de la ciutat.

Aleshores jo tenia vuit anys, i per sort mon pare havia decidit que ens refugiàrem en l'hort on acostumàvem a passar els caps de setmana i els mesos d'estiu. Era una caseta modesta, de només una fanecada, amb pins enormes que cobrien el pati de pinotxa i una bassa que gràcies a la nostra curta alçada ens semblava una piscina olímpica. Ja aquella

nit, amb l'aigua literalment al coll a tots els carrers del municipi, s'hi van presentar una parella d'amics dels pares, la dona embarassada —pariria només un parell de dies després—. Connectats al món únicament amb la ràdio, els adults patien pels familiars que no havien volgut o pogut venir amb nosaltres a temps. Estarien bé? Haurien sobreviscut? Superada la cruel incertesa inicial, hi vam arribar a acollir una trentena de persones, en aquell hort. En l'única foto que conservem d'aquella tropa, d'un color tirant a sèpia i qualitat justeta, hi ha una persona que ni tan sols sabem identificar: n'érem tants! Sovint, encara ara, quan passe pel voltant d'aquella casa —que fa temps que té uns altres propietaris— me'n faig creus de com podíem arribar a conviure tota aquella gent allà tantes setmanes, amb poc més que converses i abraçades.

No sentir-se sol, en moments així, és sanador.

Com a xiquet, els primers dies van ser una festa, ho confesse: no hi havia classe, hi érem tots els cosins (una bona colla!), jugàvem pels camps de tarongers, perseguíem gats, exploràvem la muntanya... Però, malgrat aquella innocència infantil, érem conscients que els adults ens protegien del drama. Fins que aquell drama, un dia, ens va atrapar. Perquè va arribar el moment en què els pares ens van demanar, a la meua germana i a mi, que baixàrem amb ells al poble. Eren... res, dos quilòmetres, deu minuts en cotxe. Però entrar pel barri de les Barraques a finals d'aquell octubre va ser com penetrar en una altra dimensió, una dimensió desconeguda, insòlita, fosca, terrorífica: la meua ciutat, els carrers per on la mare m'havia ensenyat a anar sol a escola o a comprar a la parada de ma tia al mercat mentre ella treballava en

una fàbrica de bosses de mà situada just al baix de casa nostra, havien desaparegut. O jo no els sabia trobar. No els reconeixia. Els escenaris habituals s'havien transformat en un tètric continu de marró fang: a la calçada, a les voreres esborrades, a les parets de totes les cases i finques. Tot era fang. Un fang enganxós, persistent, pudent, infinit. Avançàvem amb el cotxe mooolt a poc a poc en silenci, els ulls oberts i humits de llàgrimes d'estupor, esquivant muntanyes de runes, màquines excavadores, conveïns capbaixos i voluntaris solidaris que netejaven locals i plantes baixes de desconeguts amb els estris de què disposaven, militars per tot arreu... Aquelles mirades i aquella olor, que tan nítidament ensumem en el text de **Vicent Borràs...**

I, finalment, arribarem a casa.

Al davant mateix de la façana hi havia un cartell que anunciava la *pròxima* construcció d'un ambulatori que encara tardarien anys a fer realitat. Aquella tanca publicitària havia servit de presa de contenció de tres cotxes, que s'amuntegaven, un al damunt de l'altre, en una composició inversemblant. La meua germana i jo ens miràvem estupefactes tota aquella destrucció, tot l'horror i el dolor que suposava. Tan irreal. Tan real.

Res, mai, ens farà oblidar tot allò.

Al pis dels pares, un primer, només hi van entrar quatre dits d'aigua. Suficients, però, perquè començaren a esquerdar-se les parets i a saltar les rajoles del terra. Les bigues que ho sostenien tot, antigues, de fusta, s'havien amarat. I un dia, quan en arribar d'escola vam descobrir un tros enorme de talla que s'havia desplomat damunt d'un dels llits, vam saber

que havíem de marxar d'allà amb urgència. Calia ensorrar el sòl, canviar les bigues i reconstruir el pis sencer. Vam viure una temporada al pis dels Ferrovianis dels meus avis materns. Una vivenda modesta i minusculíssima des de la qual, el febrer del 1983, vam assistir a un altre fenomen insòlit en aquelles contrades: una nevada espectacular que, malgrat la bellesa estètica, va acabar de matar molts dels tarongers que havien sobreviscut a la pantanada i que eren l'aliment —aleshores, es podia viure de la terra— de nombroses famílies. I encara havia d'arribar, l'any 1987, una altra riuada, com una peça més d'una plaga bíblica que ens volgués enfonsats per sempre. No m'explique com aquella comarca, que avui dia suma més de tres-cents mil habitants, es va poder refer com ho ha fet, amb tot en contra excepte la tossuderia i la necessitat imperiosa de cadascun dels habitants de tirar endavant amb treball i coratge.

Quin orgull de poble!

Aquell primer dia fora de la bombolla de l'hort els pares ens havien fet baixar perquè tenien mil gestions urgents per atendre i requerien la nostra col·laboració: havíem de fer cua a les portes de l'antic hospital municipal (actualment, el conservatori Mestre Vert) amb una targeteta que ens permetia d'obtenir una quantitat limitada de queviures i alguna peça de roba si teníem sort.

Aquelles cartilles de racionament ens van alimentar una bona temporada i ens proporcionaven productes bàsics —pa, ous, llet—, rares extravagàncies —com aquella deliciosa *nocilla* unidosi de la marca Cola Cao que sempre he sospitat que va ser un experiment exclusiu per als damnificats de la

pantanada, ja que mai més l'he trobada enlloc— i també algun regal inesperat, supose que fruit de donacions d'empreses diverses. En un lloc d'honor d'aquesta última categoria guardo constància d'un sabó de color verd amb forma de robot que tenia un penjador de fil de llana i que, de tan bonic en aquell context de privacions, no vam gosar fer servir mai. En una època d'escassetat i carències de tota mena, aquella peça que perfumava l'ambient quan la tocaves es va convertir en un dels pocs joguets de la llar. En un dels meus preferits, de fet. Perquè era *modern*, aquell robot. I perquè em feia somiar en els mons llunyans, alternatius i fascinants que devorava als llibres, on no hi havia fang ni runes, només invents enlluernadors, marcians i ovnis que exploraven els confins de la galàxia.

Durant molts anys vaig tenir el robot verd de sabó penjat a l'armari de l'habitació, testimoni mut (i ja inodor) d'una època que va marcar no només la meua infantesa, sinó aquell present i el futur posterior de desenes de milers de persones que lluitarien al llarg de dècades per renàixer del fang. Perquè, amb tota una comarca densament poblada assolada, l'autèntica angoixa va arribar quan els carrers ja estaven raonablement nets. Va ser aleshores quan vam descobrir que les ajudes promeses no arribarien mai —o no a tothom—. Que els préstecs generosament anunciats eren això, préstecs, i que els bancs no ens perdonarien cap mensualitat compromesa. I que la lluita judicial perquè les autoritats es feren càrrec de la reconstrucció del que havíem perdut per culpa d'una presa mal construïda s'eternitzaria i consumiria l'energia i la salut —la vida— de molts riberencs. Aquest temor fundat a les inun-

dacions s'ha colat tan endins del nostre ADN que cada tardor, quan veiem una pluja una miqueta més intensa del que seria raonable, tots pugem el cotxe a les zones més altes, als barris elevats, a les rotondes, parcs, voreres... On siga que estiga més d'un pam més alt que la calçada. I allà romanen fins que desapareix el perill i superem la psicosi.

És a dir, quan torna a eixir el sol.

Tot això —i disculpeu la llarga entradeta-confessió, que açò volia ser només un pròleg introductori— va ocórrer quaranta-dos anys enrere. Era el passat, doncs. Un record. Un malson llunyà sempre latent. Però la tragèdia de la DANA que va assolar diverses comarques del País Valencià el 29 d'octubre de 2024 —amb experiències que gelen l'ànima, com copsareu al text esborronador de **Núria Cadenes**— és d'una magnitud tan descomunal que ho ha desbordat tot. I no només ens ha fet reviure aquella experiència traumàtica, sinó entreveure'n les conseqüències nefastes que la succeiran quan els focus s'apaguen i l'actualitat informativa es desplaça a altres terrenys.

Hem seguit en directe, en temps real a través de les xarxes socials imperants i dels mitjans de comunicació de masses —**Esperança Camps** en dona detalls de la contribució impagable dels bons periodistes—, com la tromba d'aigua ho destruïa absolutament tot al seu pas, també —com testimonia **Ferran Torrent** en l'entrevista de **Víctor Maceda**— localitats on ni tan sols plovia. Van ser jornades eternes d'estupefacció absoluta, de gent atrapada a l'autovia, inco-

municada i aterrida, d'enviar d'esma missatges de consol a amics i coneguts, de comptar-nos un a un per constatar que no ens faltava ningú, que hi érem tots. Per saber-nos vius.

Dies en què se'ns trencava el cor amb cada testimoni i ens enfurismàvem amb la ineptitud manifesta del president de la Generalitat Valenciana i del seu Consell en ple, amb la lentitud exasperant amb què van arribar les primeres ajudes estatals, amb l'abandonament dels afectats que suplicaven auxili entre plors de desesperació, amb el nombre creixent i esfereïdor de morts i desapareguts, amb els *bulos* interessats i miserables que feia córrer l'extrema dreta, amb el fangar polític que escampava merda per no assumir responsabilitats...

La devastació era tan generalitzada, el problema tan aclaparador i gegantesc, i les urgències tantes, tantíssimes, que corríem el perill de caure en el desànim més profund: la paràlisi. Per sort, les xarxes de suport ciutadà que s'han activat palesen que tenim un País Valencià de base organitzat i generós, i l'arribada de voluntaris de tot arreu —especialment de la mal anomenada «generació de vidre», com ens fa veure **Gemma Pasqual**— han estat reconfortants i decisives. En socórrer-nos, ens van aportar un bri d'esperança en aquell desgavell d'inutilitat política.

És en aquest context d'emergència i perplexitat, els primers dies encara en xoc, quan ens preguntem amb insistència —tots ho hem fet— en què podem ajudar. És un dels interrogants que es planteja i tracta de resoldre **Xavier Aliaga** en el dietari personal que reproduïm ací. No volíem enviar robots de sabó per perfumar la realitat, crua i dura. Volíem servir, amb eficàcia, la nostra gent. Incidir. Proporcionar-los

no només escalf, sinó també recursos. Ser útils de veritat, almenys, en l'àmbit que ens és més pròxim: les llibreries, espais d'irradiació literària, lingüística i cultural dels municipis afectats.

I és per això que hem parit aquest llibre.

Un llibre per salvar llibreries.

«Necessitarem parlar-ne, i necessitarem d'algú que ens escolte», diu **Pasqual Alapont** en el seu article. *Renàixer del fang* pretén precisament això: ser els «ulls» que narra **Manuel Baixauli** en el conte que ha escrit per aquest volum —fins ara inèdit, com tots els textos que trobareu en les pàgines següents— i deixar constància del que hem vist i viscut. Perquè, parafrasejant el mestre Fuster, tot relat que no fem nosaltres, serà fet contra nosaltres. Alternant vivències i testimonis, aprofundim en les causes i les conseqüències que té i tindrà aquesta DANA i, alhora, hi sumem el valuós recorregut històric sobre la (pèrdua de) memòria col·lectiva del perill d'inundacions al País Valencià —**Vicent Baydal**— o reflexions sobre la nostra relació amb el territori —**Mercè Climent**—, l'infrafinançament —**Ricard Chulià i Zahia Goidoum**— i la lluita contra el negacionisme del canvi climàtic —**Martí Domínguez**—. Com bé expressa **Paco Cerdà**, no només és de justícia per als afectats, sinó que també nosaltres ho necessitàvem.

Mereixem un país culte i digne, i és la cultura la que ens referma com a poble, ens serveix de guia i estratègia, ens il·lumina i ens dota d'identitat, d'orgull i d'autoestima, imperiosa en hores baixes com les que vivim. La cultura valenciana, ja perseguida i castigada per polítiques hostils d'un govern

en mans del PP amb la infame complicitat de l'extrema dreta de Vox, s'ha vist greument colpida per aquesta DANA. Músics, companyies teatrals, la distribuïdora Gea, nombroses editorials, il·lustradores com **Cristina Durán**, que ha tornat a dibuixar per a la coberta d'aquest llibre mentre treia fang i humitats del seu estudi de Benetússer... Tots ells i totes elles necessiten més que mai que els mostrem i demostrem que no estan sols, que els volem de nou en actiu, que la seua empena i creativitat han de tornar a brillar amb més força i al·taveus que mai.

Amb la convicció que cadascú fa el que pot des del lloc que ocupa i amb les seues sempre (de)limitades capacitats, el cap de setmana que segueix la tragèdia comencem ja a gestar l'obra que ara teniu a les mans i que és fruit de la cooperació generosa de molta, molta gent. En primer lloc, del conjunt d'escriptors, intel·lectuals i periodistes de referència del País Valencià que han aparcat les seues obligacions per escriure-hi. Un agraïment també sincer per a tots aquells autors i autores que no han pogut ser-hi per falta de temps, mitjans o ànims en condicions tan crítiques; no hi són amb la seua signatura, però sí en l'esperit que motiva aquesta publicació.

Al seu costat (i alhora, tot ha passat *alhora* en la gestació d'aquesta obra), hi destaquem l'empenta i dedicació de la il·lustradora, de la dissenyadora, de les correctores, de la maquetista, de l'impressor, del distribuïdor i de l'equip editorial, de màrqueting i comunicació d'Ara Llibres... Tots ells i elles han treballat sense mirar les hores del rellotge per fer possible que en un temps rècord tinguem aquesta obra

enllestida, a l'abast dels lectors i al servei de les llibreries devastades.

Aquest volum col·lectiu és fruit, no ens n'amaguem, de la urgència, perquè ens urgeix tornar a veure obertes les llibreries Somnis de Paper i Librolandia de Benetússer, Bufanúvols de Catarroja, La Moixeranga de Paiporta, Pasarella de Picanya i Paiporta, Libro Ideas d'Aldaia, Samaruc i La Casa de Paper d'Algemesí, L'Esplai de l'Alcúdia, i Lazarillo d'Albal. Ansiem que tornen prompte a l'activitat per oferir de nou lectures sanadores als veïns que ho necessiten, programar activitats que fomenten l'esperit crític, eixamplar els nostres horitzons mentals, continuar sent espais de trobada de la creativitat i el talent local i universal i animar amb la seua tasca diària a la construcció d'una societat més sòlida i conscient, més consistent, que mai més riga les gràcies d'uns polítics que menyspreen la nostra intel·ligència.

La solidaritat de cada lector i lectora que adquireix aquest llibre no només generarà ingressos econòmics per a la reconstrucció de les onze llibreries esmentades —tots els beneficis, íntegres, es transferiran al Gremi de Llibrers de València amb aquesta finalitat— sinó que és un gest d'estima que evidencia que la seua tasca prescriptiva i dinamitzadora ens importa, que som al seu costat i que, junts, fem xarxa i comunitat.

Per unes llibreries actives i fortes, perquè puguen renàixer del fang, perquè *puguem* renàixer del fang més forts i units, aquest llibre que és ja de tothom els ret reconeixement i homenatge.